

ERİM ARICI
BEREKET ENERJİ ÜRETİM A.Ş.

Arz Talep Açısından
Yatırımcıların Görüşü

Neden yenilenebilir enerji?

- Halen atmosfere her yıl 116 milyar ton CO2 salınımı gerçekleştiği hesaplanıyor.
- Dünya bunun 113 milyar tonunu ormanlar ve okyanuslar yardımıyla tüketiyor.
- CO2 birikiminin bugün itibarıyla yaklaşık 750 milyar ton seviyesine ulaştığı tahmin ediliyor.
- CO2 fazlasının son yüzyıl içinde dünya ortalama sıcaklığının 0,5 derece yükselmesine sebep olduğu tahmin ediliyor.
- Sera etkisi nedeniyle küresel ısınmanın başlıca sorumlusu olarak görülen CO2 emisyonunun azaltılması amacıyla bütün dünyada yenilenebilir enerji kaynaklarına artan bir ilgi duyulmaktadır.

- Ülkemizde gerek nüfus artışı gerekse sanayi gelişimi nedeniyle ciddi oranlarda artan bir elektrik talebi vardır. Kişi başına elektrik tüketimi halen OECD ve AB ortalamalarının oldukça altında olmasına karşın bu oranın artış hızı çok yüksektir.

Arz Talep Projeksiyonu

- İlgili mevzuat çerçevesinde talep tahminleri TEİAŞ tarafından hazırlanmaktadır. TEİAŞ tarafından Haziran 2006 da yayımlanan kapasite projeksiyon raporunda önümüzdeki on yıla ilişkin talep gelişimi varsayımları ve çözüm önerileri aşağıdaki gibidir;
- Birinci olasılık, talebin her yıl ortalama %8,4 oranında artmasıdır. Ülkemizde son otuz yılın ortalaması %8 olduğundan, bu senaryo bize daha gerçekçi gelmektedir.
- İkinci senaryo da ise talep artışının yıllık ortalama %6,3 olacağı tahmin edilmiştir.

- Birinci olasılık hesaplarına göre 2006 yılında yaklaşık 176 milyar kWh mertebesinde olan talebin 2015 yılında 354,3 milyar kWh mertebesine yükseleceği öngörülmektedir. Mevcut, inşa halinde ve lisansı alınmış santrallerin tamamı sorunsuz devreye girse bile, bu olasılık şartlarında 2013 yılından itibaren puant talep karşılanamamakta, 2011 yılından itibaren santrallerin proje üretimleri, 2009 yılından itibaren ise güvenilir üretimleri talebin gerisinde kalmaktadır.
- 2015 yılında beklenen talebin karşılanabilmesi için 8.478 MW rüzgar ve hidrolik, 17.820 MW termik olmak üzere toplam 26.298 MW ilave kapasite tesisi gerekli olmaktadır.

- Fakat burada TEİAŞ'ın belirttiği riskleri dikkate aldığımızda başa baş noktasının çok daha erken yaşanması ciddi bir olasılıktır.
 - Talepteki artışın beklentilerin üzerine çıkması.
 - Hidrolik santrallere gelen su miktarının beklentilerden düşük olması
 - Ekonomik nedenlerle kapasitenin bir kısmının kullanılamaması (otoprodüktör statüsündeki üretim tesisleri halen sadece puant tarife saatlerinde üretim yapıyorlar.)
 - Yakıt arz ve kalitesindeki beklenmeyen kısıtlamalar
 - Santrallerde meydana gelebilecek uzun dönemli arızalar

- 2015 yılına kadar yapılması gereken toplam enerji yatırımı, birinci senaryoya göre yaklaşık 75 milyar YTL mertebesinde olup, bunun 50 milyar YTL si üretim, 25 milyar YTL si ise iletim ve dağıtım kapsamında yapılacaktır. 2009 dan itibaren arz açığı riski bulunduğundan bu yatırımların aciliyeti had safhadadır.

- Mevcut üretim yapısı ithalata dayalı olup, toplam üretimin yaklaşık yarısı ithal kaynaklarla yapılmaktadır. Geçen yıl yapılan petrol ve doğalgaz ithalatının toplamı yaklaşık 26 milyar dolar olup, cari açığın kaynağında bu husus yer almaktadır. Bu durum ayrıca ekonominin kararlılığını da etkilemektedir.

- Bu veriler ÷lkemizin acilen yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarına ihtiyaç duyduđunu g÷stermektedir. ÷lkemizin ekonomik hidrolik potansiyelinin 130 milyar kWh, r÷zgar potansiyelinin ise 45 milyar kWh olduğu tahmin edilmektedir.
- Gerek talep artışı gerekse şebeke işletmesi açısından elbette bu kaynaklar yetersizdir. K÷mür, linyit ve n÷kleer seçenekleri üzerinde ciddi ve önyargısız çalışmalar yapılmalıdır.

- Bereket Enerji, Türkiye de yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesislerine, bütün riski kendisi üzerine alarak yatırım yapan ilk şirkettir. 1995 yılında kurulan ve adını tasarladığı ilk projenin isminden alan şirket, bu projeyi 1997 yılında tamamlamış ve aradan geçen on yılda her yıl yeni bir santral kurarak bugün için 100 MW kurulu güce ve 500 milyon kWh/yıl üretim kapasitesine ulaşmıştır.
- Devam eden ve planlama safhasında olan yatırımlarla beş yıl sonra 575 MW kurulu güce ve 2,5 milyar kWh/yıl üretim kapasitesine ulaşılacaktır. Yatırım sürecinin her safhasında yerli kaynaklara öncelik veren şirketimiz, bir süre sonra ülkemizde özellikle mikro santraller konusunda bir imalat sanayisinin oluşmasını umut etmektedir.

- Bereket Enerji bu vasıflarıyla, daha önce sadece kamu tarafından yapılan HES yatırımlarının özel sektör tarafından da yapılabileceğini göstermiş ve sektörde bir ilk olmuştur. Bu anlayış diğer şirketlere de yansıdığı için bugün hidrolik santral yatırımları için yapılan başvuru sayısı binin üzerine çıkmıştır.
- Sebebi olduğumuz bu sürecin sonunda başvuru yapabileceğimiz proje kalmamasını ülkemiz için çok olumlu bir gelişme olarak değerlendiriyoruz.

- Bir santralin planlanmasından devreye alınmasına kadar geçen süreçte, santralin yerine ve tipine göre 30 un üzerinde kamu kurum ve kuruluşu ile irtibat kurulması, anlaşma yapılması, izin alınması veya koordinasyon kurulması gerekmektedir. Bu kurumların kuruluş amaçlarının ve hedeflerinin farklılığından doğan anlayış farkı, devreye alınma sürecini uzatmakta ve zaman kayıplarına neden olmaktadır.
- Bazı kuruluşlar, EPDK tarafından verilen lisansı bir ruhsat olarak görmemekte ve ruhsat talebinde bulunmaktadır.
- Bu farklı bakış açılarını bir senteze ulaştırmak açısından, enerji yatırımlarının farklı bir mevzuatla yönlendirilmesi uygun olabilir düşüncesindeyiz.

- Uzun uğraşlardan sonra çıkarılan Yenilenebilir Enerji Kanunu sebebiyle hükümete ve siyasilerimize teşekkür ederiz, fakat verilen teşvikler batı ülkelerinde uygulanan teşviklerin oldukça gerisindedir. Örneğin yenilenebilir enerji fiyatının ortalama toptan satış fiyatına endekslenmesinin bir teşvik olup olmadığı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.
- Bunun yanı sıra YEK kanununda öngörülen teşviklerde henüz uygulamaya geçmemiştir. Biz bu kanunu bu süreçte atılan bir ilk adım olarak değerlendiriyoruz ve yukarıda belirtilen çerçevede yenilenebilir enerjiye bakış açısının derinlik kazanacağını umut ediyoruz.

- Kamulaştırma sürecinin uzunluğu üretim yatırımları bir yana iletim ve dağıtım yatırımlarını da aksatan bir husus haline gelmiştir. Enerji kapsamındaki yatırımlarda bu sürecin daraltılması gerektiğine inanıyoruz.

- Gelişmiş ülkeler enerji verimliliğini arttırmak amacıyla halen arayış içindeler. Bu arayışların bir sonucu olarak dağıtılmış üretim yaklaşımı geliştirilmiştir. Temelinde elektriğin tüketildiği yerde üretilmesi amacına dayanan bu görüşle, evlere dahi kurulabilen yenilenebilir ve basit sistemler sayesinde ve net metering esasları içinde, tüketimini karşılayan aboneler fazla enerjilerini sisteme verebilmekte ve gelir sahibi olabilmektedirler.
- Bu tür yatırımlar arttığında genel olarak şebeke kayıplarında azalma, iletim ve dağıtım sistemine gelen yükün azalması, dolayısıyla genişleme ve kapasite artış yatırım ihtiyacının azalması beklenmektedir. Dağıtılmış üretim yaklaşımının örnek alınarak ülkemizde yaygınlaştırılması gerektiğini düşünüyoruz.
- Ülkemizde santralin büyüklüğünün prosedür açısından bir önemi bulunmamaktadır. 1.000 MW lık tesis ile 1 kW lık tesis paralel çalıştığı sürece aynı mevzuata tabidir. Doğal olarak bu durum mikro santrallerin gelişimine ciddi bir engeldir.

- Ülkemizin genel bir problemi iletim sistemi alt yapısının yetersizliğidir. Elektrik Piyasası mevzuatında bu husus temel olarak yatırımcının problemi olarak kabul edilmiştir. Bu yaklaşımla TEİAŞ bütçesi belirlenmekte ve TEİAŞ'ın yatırım bütçesi anladığımız kadarıyla kısıtlı tutulmaktadır.
- Her ne kadar sistem kullanım bedeli ile yatırımcı tarafından harcanan bağlantı maliyetleri geri ödeniyor gibi gözükse de, bazı bölgelerde 30 - 40 milyon dolarlık bir bağlantı harcamasının geri dönüşü 1.000 yıldan uzun sürmekte ve geri ödeme ana para faiz giderlerini kapsamamaktadır.
- Sonuç olarak bu bakış açısı bağlantı yatırımlarını yapın ve devlete hibe edin şekline istemeden de olsa dönüşmüş olmaktadır.
- Mevcut uygulamanın hali hazırda, bağlantı harcamalarının yatırımcı şirketler tarafından muhasebeleştirilmesinde de bazı sorunlara sebep olduğunu görüyoruz.

- Toplumumuzda uzlaşma sağlanamamış konulardan biri olan özelleştirme hususuna da yeri gelmişken değinmek istiyorum. Özel sektör tarafından santral kurulmasını istiyorsak eğer, ya üretimlerine satın alma garantisi vermek zorundayız, ki biz şirket olarak bu tür garantilere karşıyız, ya da üretimlerini pazarlayabilecekleri bir piyasa oluşturmak zorundayız. Biz piyasa yapısının çok daha sağlıklı olduğuna inanıyoruz ve bu sebeple dağıtım özelleşmelerinin gerçekleşmesi gerektiğini, bunun özel sektör üretim yatırımlarının önünü açacağını düşünüyoruz.

- Piyasa uygulamasının temel unsurlarından biri olan Dengeleme ve Uzlaştırma modeli hakkında konuşmadan önce, bu model hakkında sizlere bir önbilgi vermek istiyorum. Sağlıklı bir piyasa oluşumunda talebin tedarikçiler tarafından gerektiği kadar karşılanması istenir. Aksi takdirde şebekede oluşacak gerçek zamanlı arz açığı ya da fazlası, elektriğin geriliminin ve frekansının anma değerinden uzaklaşmasına sebep olur. 2003 kasımında yürürlüğe giren tebliğ ve geçtiğimiz ağustos ayında devreye giren yönetmelikle tedarikçilerden de bu dengeleme esaslarına uymaları talep edilmiştir. Dengesizliğe düşme durumunda artan maliyetlerin ne şekilde paylaşılacağı da bu mevzuat kapsamında belirlenmiştir.

- Biz bu uygulamayı piyasa oluşumunda bir mihenk taşı olarak değerlendiriyoruz. Fakat yenilenebilir santrallerin tek başlarına bu sisteme uyum sağlamaları doğal olarak pek mümkün olamamaktadır. Kanal ve nehir tipi santrallerin su rejimi ile rüzgar ve güneş kaynaklı tesislerin üretimleri mevsimsel şartlara çok fazla bağımlıdır. Örneğin Bereket enerji bünyesindeki hidrolik tesislerin toplam proje üretiminin %70 i yılın altı ayında gerçekleşmektedir. Bir serbest tüketicinin enerji talebi ise genel olarak sabittir. Bu durum yenilenebilir santraller açısından bir dengeleme problemine neden olmaktadır. Biz yenilenebilir santralleri dengeleyecek en önemli tesislerin rezervuarlı santraller olduğunu düşünüyoruz. Yetkililerden bu tip bir dengeleme mekanizmasının incelenmesini ve bu sayede yenilenebilir santrallerin cazibesini arttırmalarını bekliyoruz.